

Med.
2049

FELICI OMINE!

MEDICAM

DE

LACTE HU-
MANO

DISQUISITIONEM,

Indultu Ampliff. Facult. Medicæ,

PRÆSIDE

VIRO Excellentiff. Ampliff. Experientiffimoque

DN. CHRISTIANO *Langen* /
PHIL. ET MED. D. FAC. HU. JUSD.

ADSESS. ANATOM. ET CHIRURG. P. P.
PRÆCELEBERRIMO,

DN. Præceptore atq. Fautore summo perè deo venerando,
Proprietic Calendas Majas,

H. L. Q. C.

Examini sistit publico

FRIDERICUS *Wesley* /

OLSNA-SILESIUS, Medicinæ Consecratus,
AUT. & RESP.

LIPSIÆ,

ANNO M DC LII.

PROLOGUS.

Entes è latente suo sinu proficentes nonnunquam, nonnunquam & deficientes rursus, quisquis invisere discupis, quid ad lacum aliquem Vadimonis, Bassanello oppido vicinum, (singulari hac proprietate famosum, attestante id Casp. Bartholino l. 1. d. Aq. c. 17.) radiosè protinus itinere & meticoloso pede tendere opus habes? Quin potius in

te ipsum penetra, ô homo, qui accuratissimum rotam universi compendium tecum circumgestas; hilari gressu accede hoc nostrum pervestigandi studium negotiumque, & fateberis ipse, naturam non absimile miraculum tuo corpori indidisse. Scilicet, mammæ mulierum, quæ Gellianâ, l. 12. N. Att. c. 1. h. e. elegantissimâ lingua, fontes corporis sanctissimi, & humani generis educatores blandissimi, jure ac merito audiunt, lacteis non semper reddere liquoribus, nec iisdem quoque carere semper, quis mortalium est, quem fugiat? Nobis structuram illarum non tam mirari hic, quam rimari aliquantillum in animum nunc est, quomox in ipsam de Lacte, quod perficiunt, custodiuntque disquisitionem liberius diffundamur. Absolvunt verò illas, præter partes totum corpus communi officio regentes, cuticulam nempe cutem, pinguedinem & membranam, quæ ad nutricularum harum cordi vicinarum, & thoraci bellè superadditarum substantiam faciunt, (1.) Vasa varia: venæ & arteriæ, quæ alimentarium mammis sanguinem advehunt; (cum quibus, conveniunt an discordent tubuli lactiferi in papillam desinentes, oculatiores dispi-

cere jubet Th. Bartholinus l. 2. Anat. Ref. c. 1. nervi item, quibus sensum; & quos his addimus, ramuli ex vase lacteo thoracico oriundi, qui lactis materiam ferunt: (2.) Corpora glandulosa, albicantia, tenuibusque vasorum interstincta plexibus, & solo sexui foemineo (uti omnes ferè Anatomicorum filii contestantur) juxta cum tubulis sacra peculiariter, quae allatam lactis materiam, concessâ sibi propriâ virtute, γαλακτοποιουμένη elaborant: (3.) Papilla denique bacciformis, rubricans, foraminulenta, & areolâ coronata, quae lac jam elaboratum infanti sugenti oppidò concedit. Atque harum una utrinque secundum naturae leges concernitur formata, quamvis Hollerius duplicem in alterutra, alius neutram in utraque mamma observavit. Binas etiam naturae, sui juris cum est, mammæ in foemellis efformat, impedita verò ex necessitate materia quandoque tres, immò & ipsas quatuor in unâ muliere conficere potest, cujus rei testes oculos laudo Walæum & Cabrolium Obs. 7. Ee autem optima aliâ nota censentur mammae, quae proportionem debitâ corporis magnitudini respondent, & mediocriter crassae, duriusculae & prominulae existunt; non verò, quae parvitate nimia mamillas virorum vix aequant, nec etiam, quae grandes nimis dependent, quibus vetus etiam invisum est illud proverbium: Non annosa, non mammosa, non bibosa, non probrosa. Scaliger Ex. 159. S. 2. enim, ille subtilitatis autor, virginem sibi visam scribit, quarum mammae brachiorum latera, adeoque ipsam superiorem abdominis partem occuparunt. Et historiae Orientalis Geographi referunt, Arabonibus Insulam mulieres alere mamillis adeò longis, ut post terga etiam reflectere eas possint. Usus tandem & situs earundem quod concernit venustam thoraci, & in masculis, & in foemellis conciliare illas pulchritudinem, nec tam cordi praesidia positas, quam calori cordis vicino expositas istis loci non difficulter credimus. In mulieribus verò lactis generationi jugiter & custodia dicatas esse eas, nemo saniorum inficias iverit. Sed praestabit nunc in ipsum Lac humanum, missis vasculis, quibus custoditur, inquirere accuratius. Propinabo verò illud ex fonte triplici, Anatomico nimirum, Pathologico, & Diætetico: h. e. ut certus proferendorum observetur ordo, qui, juxta divinam Scaligeri Ex.

2. mentem

2. mentem, res divisa est in natura; hancce de Lacte Humano Disquisitionem ita discriminabo, ut considerem illud primò tanquam rem naturalem ex codice Physiologico, dehinc tanquam rem p.n. affectam, & demum tanquam Non-naturalem. Primum pensum pertractabo cap. 1. alterum & tertium postsequentibus cap. absoluturus. Agnosces, Lector benivole, (sed & ignosces, pro candore tuo) quod in materia hac adeò difficulte, ut non immeritò ambigas, majorinè audaciâ, an viribus ad examinandam eam surrexerim, antiquorum Medicorum sententiis non subscripserim ubique cum Medicis beatioribus hoc seculo esse liceat. Magni equidem reputo semper auctoritatem veterum; sed rationibus & αὐτοψίᾳ agere, ubi de corpore humano res est, non minus licitum, opinor, fuerit Medicis modernis. Tu verò, ô Archiatrorum Archiater, aeternae DEUS, da benignus, ut hujus mei laboris lucrum faciam tuam gloriam, lectorum aequitatem & studiorum meorum incrementum!

CAPUT I. SISTENS ANATOMICAM LACTIS HUMANI CONSIDERATIONEM.

§. 1.

Meditatio lactis dum in praesenti chartâ delectare nos debet, primitus statim tunicam ejus, ut sic loqui liceat, seu definitionem nominalem, ut eâ probe perspectâ eo feliciter in ipsissimam rei ipsius deducamur perceptionem, monitore Galeno l. 1. de Diff. Pnif. c. 1. nostro, evolvimus. De lactis igitur NOME & ejusdem cunis hoc praelibamus, quod illud quidem Martinus Lexic. Phil. p. 1342. à Græcâ voce λευδόν, sive album, derivatum velit: nostro tamen palato magis arrident sententiæ illorum, qui lac descendere putant, aut cum Sebizio l. 3. d. Alim. Fac. c. 7. à verbo Latino allicio, sive rectius à simplici & obsoleto lacio, cum vel lactis dulcedine alliciantur infantes, vel suçu alliciant &

A 1

pro-

provocent ipsum; aut à Græco γάλα, γάλακ] Ⓞ Lac. Prisca etenim Latinitas *lacte* in recto ac nominandi casu dixit, quemadmodum id liquet ex *Plauto, Menæch. Sc. ult. &* proximiis commonstrat ex *Charisio l. 1. & Prisciano l. 6. Grammaticis, Κεῖται ὡς τὰτος ὁ* *Tanbmannus Comm. in Pl. p. m. 652.* Nec proinde rejicimus Ebræorum radices, quibus illi à *lambendo vel lingendo* lac oriundum probant. *Teutonice* hoc appellamus die *Milch* / & verbum conjungendum *melken* / fortassean à Latino mulgere. De cætero libenter illos hic præterimus, quibus volupe est fictitiis sensibus nomen corrumpere, aut exinde nescio quid ad genii sui rationem detorquere.

§. 2. Non opus porro esset de HOMONYMIA vocabuli hujus verba facere, quandoquidem ipsa fronti dissertationis nostræ apposita inscriptio eandem in antecessum tollere sufficienter valet. Propalàm enim ex illa est, nos non acturos (1) de *lacte artificiali*, quale Hermeticorum focus est lac sulphuris, virginis &c. & quale Dogmaticorum officinis sunt lac amygdalinum, & ejus farinæ emulsionem multæ; nec (2) de *succis plantarum*, qui nudo colore lactis, seu albicante, nomen hoc ementiuntur, uti sunt lac ficulneum, lactucæ, esulæ, quæ aniam quoque suggestit versiculo huic in ore *Botanicorum* non infrequenti:

Esula lactescit, sine lacte linaria vrescit.

Hinc & herbæ hujusmodi communiter lactariæ vocantur; atque *C. Celsus* omnia ea nominat lactantia, quæ succum lacteolum, aut, si mavis, lactineum emittunt. Adducimus occasione datâ & *Joh. Gerh. Vosium p. l. 3. de Vitæ Serm. c. 18.* qui, *Lactarones sunt*, inquit, *germina herbae cuiusdam, quæ à lactis abundantia sic dicuntur.* Respexisse videtur ad locum *Plinii l. 24. Hist. Nat. c. 18.* huncce: *Herba genus est vulgò noisum & lactoris dictum, quod plenum lactis est, & degustatum vomitiones concitat.* Lactea inquam, hæc talia in præsentiarum non attendemus, & proinde alios omnes relegamus significatus, qui fortè fortuna succurrere possent. Pernotum quippè est ex *Sanctâ paginâ*, per lactis vocem manifestè

festè indigitari quoque (3) *genitūm seu semen*, illam probatissimè sanguinis spumam. Ita enim apud *Jobum c. 10. v. 10.* *Nonne sicut lac manifesti me, & sicut caseum &c.* Nec ignotum est Philologis, quàm pulchrè abuti possint lactis hac vocali; *Natant verba in lacte puro*, canit venustè *Lustina* quædam: Ecquid appositè magis quadret in sermonis perquam delicati formulam? ecquid convenientiis in tenerâ & apta auribus verba, hoc est, naturali quadam pulchritudine exsurgentia? *Lactes* (4) præterea in multitudinis numero non rarò dicit eruditorum natio, ex quibus, qui novit intelligi per eas viam seu circulum mesenterii, atque tenuium intestinorum lacteum, is certè suapte sponte conjiciet, neque cum illis nobis hoc loco rem fore, nisi quo modo lactis exinde materia propullulet. Dico tandem, nec expectandum hic esse examen (5) *lactis animalium* *brutorum*, quamvis illud humano cum maximè respondeat; sed cum primis & in specie *Lactis Humanis*, subiecti utpote *Artis Medicæ nobilissimi*.

§. 3. Quoad Synonymiam Medici Doctores fermè omnes lac vocant *sanguinem dealbatum*, sed, quàm rectè, ex seq. patebit. Latinis, si *Isidor l. 11. Orig.* fides habenda est, *succus maternus* audit; *Lucretio; l. 1. Carm. candens lacteus humor.* Non minori elegantia alii vocant *candidum & infantile nutrimentum, mammarum nectar*, & quæ cætera passim scriptoribus frequentantur lactis encomia.

§. 4. Expeditâ lactis onomatologiâ, pragmatologiam hujusdem, seu realem definitionem aggredimur, quam ponimus talem: *Lac humanus est humor albus & dulcis, è succulentâ clyli parte, à facultate mammarum γαλακτοποίητικῇ, adjuvante nonnihil partium vicinarum, imprimis cordis, calore, magis coctus, ut primum infantis recens nati sit alimentum.*

§. 5. Pro GENERE militat humor, atque ille quidem non ex eorum, quos p. n. sæpè in corpore humano reperire est, neque ex vulgò ita dictorum alimentitiorum humorum numero; sed talis, qui partibus contentis & impetum facientibus contradistinguitur. Dicitur enim ille de

lacte

lacte essentialiter & proximè, ita tamen, ut prædicari etiam queat de rebus aliis, quæ non sunt lac. De fluiditate autem lactis certum quemlibet facit sensus visus & tactus.

§. 6. Salvo nunc genere nostro corrumpit I. sententia *Empedoclis*, cui lac *pru album* libuit appellare: quo ipso peccatur in leges bonæ definitionis, quæ perspicua sint, non homonymica, difficulterve explicabilia, necesse est. Mallem verò excusasset, quàm accusasset magnum hunc Philosophum *Aristoteles*: l. 4. d. *Gen. Anim. c. 8.* antiquissimi enim Medicorum, quod benè monet *Mercurialis* l. 3. d. *Mor. Mul. c. 1.* per corruptionem aliud nihil, atque concoctionem, quam putrefactione fieri sibi persuadebant, indigitatam voluerunt. Testem allego *Hippocratem*, seu quicumque conditor sit libri de Anatome, qui ventriculi culinam ventrem putrefactorium appellat. Quod nec *Stagyrites* ignoravit: ita enim ille alibi: *ὁμοίως ἔδ' ὁ ὄνος ὕδωρ ἐστὶ σείηπος, καὶ ἀπερὲς ἐμπεδοκλής Φήσι, Σαπὴν ἐν ζύλῳ ὕδωρ.* Quid? quod II. ipse *Aristoteles* loc. sup. cit. & hujusdem affectæ, *Roder à Castro* l. 4. de *Nar. Mul. c. 9.* *Hurnius*, citante *Nath. Highmore* l. 2. *Disq. An. P. 1. c. 2.* & alii reprehendendi veniunt, quod lac per *excrementum* corporis definiant. Excrementum sanè esse non potest, quod alimentum est: minus multò corporis, aut tertiæ concoctionis, quod per peculiaris vasa pro lactis materiâ ad mammas portatur. Si verò excrementi vitium benignitatis blanditiæ oblinere satagunt, nobis omnino *benignum excrementum* aliud erit nihil, quàm oppositum in appposito, & formosa deformitas. Neque virgulam censoriam effugiunt III. *Melacius*, l. de *Nat. Hum. Ambr. Paracelsus*, l. d. *Gen. Hom. c. 21.* multiq; rei Medicæ scriptores alii, in quorum monumentis hinc inde lac per *sanguinem dealbatum*, descriptum reperitur: Unde natales etiam suos derivavit olim superstitio illa Philosophorum Pythagoricorum, teste *Lev. Lemnio* l. 2. de *Complex. c. 3.* & Sacerdotum Allobrogum, referente *Cl. Hoffmanno* *Comm. in de Us. Part. Gal. p. m. 305.* ex *Boccaccio* l. 2. *Geneal.* qui lactis etiam esum, non tantum sanguinis

respuebant. Verum pro sanguine immutato declarandum id minimè esse, quod sanguis propriè sic dictus nondum fuit, mox dicitur in §. 13. & 14.

§. 7. DIFFERENTIA quatuor *causæ* lactis, *formalem, materialem, efficientem & finalem*, ordine proporro liberius examinandas exhibet. FORMA, pro quâ humanæ mentis à primâ protoplastorum labe caligo non nisi accidentia quædam nobis concedit, per *humorem* exprimitur, id quod ex generis dilucitatione clarum jam esse opinamur. Albus debet ille esse, non lividus nimis, nec nimis splendidans; dulcis etiam, ut gratia alimento concilietur.

§. 8. Et quamvis homogeneus primo adspetu humor hic videatur, tamen ex numero eorum est, quæ *Galenus* l. 5. *Simpl. c. 1.* *ἄνομοιομερῆ καὶ οὐνθεῖα* vocat. Urina corpus heterogeneum non videtur; constat tamen aquâ, sero & contentis tam naturalibus, quàm præternaturalibus. Parili pacto & lac diversas habet partes, quas juxta elementorum humorumq; quaternionem sic enumerat *Petrus Gassendus* *exerc. in Elud. Phil. p. 2. c. 16.* lac, inquit, in sua temperie aërem, seu sanguinem; butyrum, ignem seu choleram; serum, aquam seu pituitam; caseus terram seu melancholiam refert. *Cardanus* l. 3. d. *San. tuend. c. 11.* sex & plures lactis partes statuit. Ast intentioni nostræ convenientior est utilitatis illa lactis in suas partes divisura, dum Medicinæ Doctores alias faciunt pingues, seu butyrosas, Chymicis sulfur; terrestres seu caseosas, his tartarum, & tenues seu serosas, his ipsi *phlegma* dicunt.

§. 9. Exponenda nunc est MATERIA lactis, quæ, qualis sit, non est adeò proclive ad expediendum. Enunciarunt hanc *Avicennas* l. 3. *Tr. 1. fen. 12. c. 3.* *Galenus* l. 14. de *us. part. c. 8.* *Aristoteles* l. 4. d. *Gen. An. c. 8.* & cum his universa antiquitas medica sanguinem, eumq; menstruum: quem plures illorum, aut totum impurum & vitiosum exclamant, in quâ opinione sunt *Alexander* l. 2. *probl. 78.* *Fernelius* l. 7. *physiol. c. 7.* & alii; aut certè bene multam illius partem. Ad *Bottonum* l. d. *morb. m. c. 12.* *Mercurialem* l. 3. d. *m. m. c. 1.* & *Zac. Lusitanum* l. 3.

prax. hist. c. 8. Traditum enim & nemine obstrepente firmiter creditum est. sanguinem, grandiore jam foetu, ab utero per venas epigastricas & mammarias, exosculantibus in vicem se anastomosibus, in interiorem mammarum sedem ferri pro generatione lactis.

§. 10. Acerbè sentit de sanguine hoc menstruo *Plinius l. 7. hist. nat. c. 15.* scribens: *Nihil facillè reperiatur profluvio mulierum magis monstrificum: acescunt superventu musta, sterile scunt caetera fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus insedere, decidunt; speculorum fulgor ad specum ipso hebetatur &c.* Sed quæ te ratio, *Plini*, docuit, tam extrêmè vitiosum & malignum pronunciare sangv. menstruum? Non sanè ea, quæ nos docet, eundem esse ejusdem conditionis cum sanguine reliquo. Anne vitiosus sangvis foetui concepto in alimentum & augmentum laudatissimum cedit? Bonum jam quomodo fiat ex malo? Laudabile ex noxiò?

§. 11. Neoterici experientiâ fidelius edocti fluxiones menstruas in se & suâ naturâ consideratas rotas laudabiles esse; *αυτοψία* etiam certi, circulationis principia non admittere venas mammarias pro canalibus sanguinem mammis infundentibus, cum vinculo constrictæ deorsum versus intumescere illæ deprehendantur; mutatâ paulò correctius veterum sententiâ, statuunt; sanguinem menstruum tanquàm materiam satis bonam satisque puram à venis epigastricis arteriis subclaviis committi, & sic glandulis mammariis anastomoso beneficio pro generando lacte immitti. Præter hunc verò materiam lactis etiam præbere vicina vasa thoracica vult *Hoffmannus l. 2. inst. med. c. 129. §. 1.*

§. 12. Subscriberemus & nos huic sententiæ per tot secula inculpatæ, nisi dubia super hac re ponderosissima circumspectos remorarentur. I. enim substantia sanguinis fibrosa est, lactis non item. *Ass* alteratio, qua ex illorum sententiâ lac conficitur, partes sanguinis essentielles tollere non erit sufficiens. II. Puerpera magnam sanguinis

copiam effundit, nec tamen lactis aliquis advertitur defectus: quin & nutrices macilento corporis habitu, prostratas sentirent vires à lactationis actu, donec novo reficerentur sanguine, novamque lactis nanciscerentur materiam, id quod verò minimè fieri ipsæ non diffitentur. III. Qualitates ingestorum longè potentiores vegetioresque in lacte, quàm sanguine deprehendi constat. IV. Credibile non est, tam exiles juxtim, juxtimque & paucas vasorum dictorum, nec dum ab utero, sed venâ crurali procedentium anastomoses sufficientes esse assurgendæ tam largæ lactis materiæ.

§. 13. Hæc propter non sanguinem, sed *chylum*, ejusque succulentam portionem *immediatam & proximam lactis esse materiam* tam diu statuimus, usque donec & dubia enarrata ex animo nostro penitus efficiantur, exterminenturque, & simul rationes institutum nostrum firmantes solidioribus convincantur argumentis. Ex chylo autem immediatè lac fieri probamus I. quia lac sanguine frigidius est, & copiosius infanti excrementum præbet, quam sanguis foetui uterino. II. Pilos, surculos herbaceos, alia deglutita, per papillas mammarum exitum quæsisse, experientia loquitur ipsa. III. Ipsum nutricum accedit testimonium, quæ fatentur, quod lac à pastu illicò augeri in mammis sentiant, & proindè assumtis modò cibus, ex metu incocti lactis, matres infantibus altrices non nisi invitè porrigant. Consule mihi *Martianum & Petrum Castellum* apud Anatomicorum longè celeberrimum *Th. Bartholinum l. sup. all.*

§. 14. Autoritatibus pugnare si licet, non contemnendos quoque causa nostra inveniet Patronos. Præclare *Hippocr. l. 1. M. Mul.* Senex noster venerandus: *Dulcissimus humor ex cibus & potibus ad mammam vertitur ac exsugitur, & necesse est etiam reliquum corpus evacuari, & minus sanguine plenum fieri.* Repetit idem alibi *l. a. nat. pueri* sed obscurius, *dum tumidum præ puero uterum, mulieris ventrem comprimere scribit, cuius compressione pinguisimum de cibus & potibus profiliat*

in omentum ac carnem, expressum vero in mammam veniat. Ex quibus manifestum est, eundem Medicinæ Deum non remotam, sicut explicant multi, sed proximam lactis materiam indigitasse, quando alibi *l. 4. d. M. lac nutritio fieri dicit à pituitosis cibis ac potibus & alimentis impuris.* Martianum & Castellum Hippocraticæ hujus doctrinæ tutanos acerrimos §. præcedente nominavimus: In quorum sententiam i-verunt quoque famigeratissimus *Stegelius, Diss. hab. Gene Anno 1640.* &, quem sine honoris præfatione nunquam appello, *Bartholinus. Hist. An. d. Lac. Thor. c. 18.*

§. 15. Uberiore denique dictis fidem addet ipsa VIARUM, quæ chylum ad mammas vehunt, demonstratio. Neque enim acquiescimus in coecis ductibus *Martiani Anat. de Carnib. & Veslingi, Syntagm. Anat. ult.* aut in porositatibus corporis raris à ventriculo sursum ascendentibus *Castelli l. 2. Emer. c. 59.* aut etiam in ductibus lacteis ex pancreate per carnes oculis non obvis, tendentibus *Stegeli, l. cit.* Perspicuas & oppidò manifestas vias, THORACICAS nempe illas LACTEAS à *Pecquetto*, Medico Parisiensi, circa alia potius curioso, casu noviter primò observatas, numerosissimo spectantium ordini *Bartholinus* ille, Prof. Regius Danus, felicissima manu conspiciendas & detrectandas exhibuit *Hastniae*. Ut opus non sit meam hic allegasse observationem, qui ipsa hæc vasa *Pecquetiana* tum in publica cadaveris masculi sectione, administratore *Excell. Dn. Prasido*, Fautore & Promotore meo magno, anno proximè elapso, tum privato studio in animalibus brutis dissectis, oculis conspexi.

§. 16. Chyli siquidem per pylorum & intestina ad venas lacteas derivati succulentam portionem, glandula quædam mesenterio annexæ, & à situ *lumbares* dictæ, recipiant, atque per ramulos quosdam, in unum ductum propter undecimam dorso vertebrae coalescentes infundunt. Ille verò posticâ parte dorso vertebrae, & oesophago antica annexus, per medii dorso longitudinem exurgit, & in venam axillarem sinistram desinit. Deorsum lauda-

laudatæ glandulæ aliquæ etiam tenellas utero communicant propagines lacteas. Nihil vero minus ex canali illo unico continuo plures in thoracem huic illuc ramuli disperguntur, quorum ope candidus ille succus ad mammas transit. *Bartholinus, l. al. de his: nihil promissum, inquit, quam per lacteas thoracicas novas rem controversam componere. Vicinæ illæ sunt mammariis & thoracicis vasibus ramulosque passim diffundunt. In prægnante & lactante post partum dissecta, facile erit experimentum.*

§. 17. Ita antiquitas veneranda in fabrica hominis non tam inventa, quam quærenda reliquit nobis, multa adhuc posteritati indaganda relicturis. Sic hodie seculum canalis pancreatici *Würfungium*, venarum lactearum *Asellium*, & thoraciarum *Pecquetum* atque *Bartholinum*, inventores, valdoperè prædicat.

§. 18. Unicum huc, ut addamus, superest, de consensu mammarum cum utero, quem nullatenus probant vasa, quibus tantam compassionem communicare invicem Anatomici olim docuerunt; cum venarum nec mammaria mammas attingat, nec epigastrica uterum. Probabiliter agunt illi qui uteri salacitatem virginibus viro aptis, juvenculisque uxoribus æque præterire partium aliarum, ac mammarum contrectationes, sibi persuadent. Expone mihi, qua ratione limi, morficantesque, &, si ita loqui licet, *Venerci*, s. voluptate quadam suffûsi oculi penetrantissima Cupidinis tela incutiant foemellis? unde quæso, ex solo adpectu amatorio & suavi tam insigni invitamentum, tam intimæ libidinis perceptio, videlicet adfectus animi est ille consensus, & nihil aliud. Ast verò quam facile alteratio animi ad corpus & ejus partes, has imprimis, quas illa concernit, transire possit, experiuntur plus satis quotidie Medici Præfici!

§. 19. EFFICIENTEM lactis causam principalem attribuimus glandulis per interiora mammarum conspicuis; nihil morati illos, qui glandulis corporis actionem concedere fluctuant; cum illarum alia usum tantum, alia

verò & usum & actionem habeant. Quin potius virtutem glandulis hisce *γαλακτοποιητικῆν*, sicut testibus *σπερματοποιητικῆν*, peculiarem esse, vel exinde planum est, tum, quod ovipara, & alia mammis destituta animalia lac gignunt nullum; tum, quod pressæ ille succum fundunt lacti proprium. Calor autem loci, proprius idem & adscititius, tantum facit ad generationem lactis, quantum facere potest *causa adjuvans*.

§. 20. Cæterum largam quoque lactis copiam homines progenerasse *MASCULO* sexemplis evincere videntur *Avicennas* l.3. *Fen.* 1.2. *Tr.* 1.6.3. *Aristoteles*, l.10. *Hist. An.* c.12. *Mercurialis*, l.3. d. *M. Mal. cat.* *Bartholinus*; l.2. *An. Ref.* c.1. & ex ipsis *PWELLIS* recens natis fluxisse ferunt *Lev. Lemnius* l. *sup. cit.* *Fr. Ranchinus*, *Tr. d. M. Verg.* s.1. c.16. alii. Nos contra communem opinionem in masculis mammis non verum lac deprehendi credimus cum *Bauhino* l.2. *Tb. An.* c.3. *Euchstadio*, *Coll. An. quest* 162. & quem principe loco laudare debebamus. Galeno ævi nostri, *Sebizio Exerc.* 5. *probl.* 11. sed tantum humorem aliquem illi analogum, & cujus solus color lactis nomen suffuratur. Nullas glandulas mammarias, in virilium cadaverum anatome ordinario naturæ arbitrio factas, monstrat experientia; nullas perhibent *Anatomicorum* probatissimorum testimonia. Sequitur ergò nexu necessario, deficiente efficiente lactis causâ, effectum quoque nimirum lac verum, dari non posse. Et dicat, quæso, quis mihi lactis in viro, si adest, usum? an natura, sapientissima rerum omnium formatrix, quicquam unquam incassum fabricaverit; Hoc nunquam putarim ego, ne dum affirmarim. Egregiè faciunt huc verba *CL. Sperlingii*, *Tr. d. For. Est.* c.1. q.4. interpretis naturæ uti accuratissimi, ita fidelissimi, Præceptoris antehac mei lummo devenerandi opere, qui: *In virorum*, inquit, *mammillis, si quid inventum, non tam res, quam similitudo fuit. Albus fuit humor, lacti similis, quo fieri potuit nutritio, sed imperfecta. Et sit, quicquid sit singularia hæc sunt. At scientiam parit universale, non singulare.*

§. 21. Non

§. 21. Non idem verò iudicium nos ferre de *virginibus*, quarum mammæ ob lactis, novelli illius hospitis adventum, sororari in vicem protuberantius, papillæque evidentiùs baccare incipiunt, conceptissimis hæc testamur verbis. Sunt enim iis glandulæ, ad quas materia lactis si amittitur, quidni & lac generetur? Quod, ubi contingat quandoque, uti contigisse sanè *Ranchinus*, l. *all. Laurentius*, l.9. *Hist. An.* c.8. q.2. & *Sebizius* l.3. *de. Fac. Al.* c.7. exemplis declarant, ut ne conclamatum illicò esse concludamus de pudicitia inuptæ, cauto usus est quàm maximè. Nimirum causa lactis istiusmodi menstrua p.n. retenta esse possunt, docente id *Hippocrate*. *Seit.* 5. *aph.* 39. Ubi enim provida natura a sanguinis visciditate, aut alia modo quocumque obstructis aut malè affectis viis, intentione sua semel frustratur in egerendis superfluis; tunc ne periculosius malum copiosiore sanguinis affluxu accersatur corpori, operosa esse non dedidit, sed chylum alias in sanguine convertendum secundaria intentione cogitur sanguificationis organis subtrahere, & qua data porta. h. e. ad mammas adducere, quæ, præsentè materia & efficiente lactis causa, non possunt non verum etiam lac elaborare.

§. 22. Attingimus & ipsum *MODUM lac generandi*; quod dum fit, non animus est producere in arenam *putrefactionem* veterum, utpote falsitatis dudum convictam. Neque acu rem tangunt ulque ad eò, quos nuda *alteratione* s. *immutatione* lac confici, edisserere cogit professa semel hypothesis, sanguinem lactis esse materiam. Quo ipso ansam & materiam datam fuisse, verò est simile, *Plutarcho* dicere solito: *Naturam fucum fecisse animalibus, dum lac album dederit loco rubri sanguinis*. Nos, quibus albam chyli, non rubram sanguinis abundantiam in mammis confluerè ex superius allatis firmum, nec propterea dealbatio ista sanguinis adserenda est, *coctione* pauca, quæ à nativo mammarum calore & temperie, auxilium poscente vicinum cordis æstum, oritur, infantibus lac præparari sentimus.

§. 23. Chy-

§. 23. Chyli autem color *albus* non à tunicis ventriculi albis suboritur, sed revera in ipsis delitescit edulibus, aliis intermixtus coloribus, atque in exacta ciborum dissolutione manifestatur rursus: quod sole meridiano, cum sudum est coelum, clarius patecit ex digestionibus Chymicorum. Ita, *ex-gr.* cina. n. n. affusus spiritus vini, in humorem mox bene candidum abire cernitur. Quid si igitur albus iste lactis succus glandulas potius mammarias dealbet, & non hæc illum, quæ communis ferme Anatomicorum aliàs est sententia? Chylus profectò à sanguine, quàm epatis parenchymate, rubicundæ tincturæ lux rudimenta, per combinationes arteriæ coeliacæ & ejus ramorum, nancisci videtur. Hinc eundem ipsum in venis statim lacteis manifestissimè cernimus rubedinem quandam sibi antè adsciscere, quàm ad jecur pervenerit. Probabilissimæ hujus sententiæ autor est honorandissimus Dn. *Præses*, cujus fusioem declarationem suo se daturum tempore, jam tum ipse promissit.

§. 24. De TEMPORE *generationis lactis*, ne ambigueres animo, cognosce hic, aut *universale* illud esse, aut *particulare*. Illud commune habet foemina cum concipiendi & gestandi tempore, quod à secundo ad septenarium, sive, ut *Mercurialis l. sup. all.* numerat, à duodecimo ætatis anno ad quinquagesimum perdurat. Hoc contingit eidem (1.) quando *gestat utero*, ubi per *ἐλξίω* lac ad mammas venit, ita, ut natura, utero comprimente glandulas, chylo plenas, succo in illis contento novas vias, novumque hospitium digito quasi indice monstret: (2.) quando enixum *lactat foetum*, ubi per *ὄσσω* magis id fit, cui hoc facilius morem gerit laudarus humor, quò magis cognitæ illi illæ sunt viæ: (3.) quando *menstrua excernenda* solito longiùs in corpore *morantur*, id quod supra §. 21. dedimus expositum.

§. 25. Finem capiti huic imponit lactis FINIS, quem definitio nostra *alimentum primum infantis recens nati* esse dixit. Lac *alimentum* est; quia alimenti optimi conditionibus

bus gaudet; palato gratum est, facile coquitur, citò nutrit. *Primum alimentum*; quia & sanguis alit, sed immediatè ille, hoc mediatè. *Infantis*; quia tenella illius ætas delicatulo tali cibo opus habet. *Recens nati*; quia natura non saltuatim, sed gradatim nobiscum agit. Embryonem alit illa sanguine materno, pro teneritudine tamen foetus paulisper amplius in ipsius foetus epate & vasis præparato; infantem verò lacte, quod coctionem aliquantò majorem requirit, ut ita puellus scuturo mox cibo solidiori sensim sensimque adsuescat.

§. 26. Non enim in illorum imus adsertionem, qui solam *Hippocr. l. d. Nat. Puer.* auctoritatem prætexentes, lacte etiam foetum in utero nutriri contendunt. Frustra quidem venulæ lacteæ quarum mentio facta est supra §. 16. è lumbaribus glandulis ad uterum serpere non videntur; verùm, quod usui propterea huic statim inserviant, concludere nondum audemus, cum insertionem illarum in foetum; *ὄροψία* nondum edocuerit, atque tres ita coctiones embryoni largiendæ forent, cui alii unam tantum, quæ *tertia* in specie vocitatur, nos verò & *secundam* aliquo concedimus modo. In foetu enim partui vicino *bileus cum urinâ*, secundæ coctionis excrementa generari, & certè à sanguine affluente separari experientia testatur, quàm proinde ratiocinio in frustrare aliquo hinc volumus. Neque etiam, juxta mentem illorum, ita Lacte statim nutriretur foetus, sed tantum chyli succo aliquo à glandibus dictis transmissio, cum Lac ex mammis regurgitare, naturaliter quidem, nullo modo posse, resistentes *valvula vasi Pecquetiano* intextæ probant. Ut incommoda & absurda taceam alia, quæ hinc ad oculum monstrari queunt.

§. 27. *Usus* igitur *Lactis Humani*, atq; is *primarius*, est nutritio infantis. *Secundarii* sunt plures in *rem* medicam redundantes. *Interiùs* nempe adsumtum, egregiè *confero in agripniâ*, & cum primis in *phthisi*, quod prolixè deducit *Vasius Castellus Tr. 3. d. Thor. aff.* Virtute etiam præsentissimâ

Lac mulieris, masculum enixæ. epotum *furori colico* mederi vulgò creditur, & quæ sunt efficaciz aliæ Lactis intra corpus exhibitæ. *Exterius* verò usurpatum nobile est *anodynum, ulceribusque* salubre perquam, nec minus insignè *cosmeticum*, quàm Lac asininum, quo admiranda sibi pulchritudinem comparasse, quingentis in usum quorundam comitata asinis, apud *Plinium l. 11. Hist. Nat. c. 41.* legitur *Pompeja* Domitii Neronis.

CAPUT II. EXPONENS PATHOLOGICAM LACTIS HUMANI DISPOSITIONEM.

§. 1. SI quævis humani corporis particula suo infestatur hoste, uti certè infestari quotidie plus nimis experimur, ad eò etiam, ut juxta *Democrii* effatum *totus homo morbus* sit, & propterea singulorum morborum Medicos, quod moris *Aegyptiis* fuisse *Herodotus Lib. 11.* scribit, adorare ferè opus habeat; Lac maternum tyrannidi illius surripi solùm non poterit. Absque hoc foret, superfederemus omninò pathologicà Lactis consideratione, quæ paucis hîc ut exponatur, tractationis nostræ methodus requirit.

§. 2. Morbosum autem in mammis fit Lac, & p. n. afficitur à symptomatibus, quæ ipsi accidunt variis. *Quantitas* illius modò deficit, modò *superabundat*. *Qualitas* illius scætet, cum vel consistentia illius *fluidior* est, quàm decet, *crassiorve*; vel odor, color & sapor depravantur; vel *partes* etiam agglutinatione quadam quasi factâ, *coagulantur*. Nonnunquam & toto genere p. n. quid in Lacte reperitur.

§. 3. *Defectus* Lactis, *abolitus* ille sit, seu *imminutus* *immediatam causam* pathologiæ præcepta nuncupant abolitam vel imminutam mammarum vim *γαλακτοποιητικην*. *Antecedentium* loco stant virtus illarum & naturale caloris nativi robur, ob conformationis in utero vitium, & extra uterum sæpius ob morbum aliquem deperditum. Quo fit, ut vel pauca Lactis materia attrahatur, vel attracta parùm coquatur. Inter *externas* illa reticenda præ reliquis non

non est, cum gravidæ medicamentis refrigerantibus, adstringentibus, sæpè etiam narcoticis cum maximo sui damno in venustam mammarum magnitudinem abs se arcerè laborant: in causa verò & ipsa infantis lactio debilior esse potest. Quin & sæpissimè Lac deficit, ut de *unitatis solutione* nihil inferam, deficiente Lactis materiâ mammis excoquendâ. Chylum enim ventriculus si paucum accipit, subducit eum mammis duplex cordis & hepatis focus pro magis necessario partium corporis famelicarum alimento præparando; si viscidum & crassum transmittit, liber illi per vias non erit transitus; si laudabilem conficit, poterit naturalem cursum impedire nimia canalium angustia. Quæ pleraque omnia experiri cogitur nutritrix convenientem dietam observare insueta, adueta è contrario vigiliis crebris, animique vitiis, & evacuationibus nimis, quoquò verùm ruentibus, debilitata.

§. 4. Unâ, quod dicitur, fidelis duo nunc dealbati sunt parietes; h. e. expeditis causis Lactis defectum progignere sufficientibus, illæ simul, quæ *abundantiam* ejus pariunt, explicatæ videntur juxta Logicorum illam Maximam: Contrariorum contraria vis est & efficacia. Ubi enim cibi & potûs copiosè ingesti copiosum chylum, per amplas vias mammis muneris sui non ignaris porrigunt, otiosâ insuper nutrice, & somni studiosâ, non potest non superabundans Lactis succus continuum urgere egressum.

§. 5. Quemadmodum porrò *aquosum & calidum* nimis Lac sentiunt nutrices, mammis intemperie humidâ & frigidâ, (cujus causas prolixius enumeratas vide ap. *Galeni l. d. Caus. Morb. c. 4.*) laborantibus, vel etiam materia Lactis multo nimis sero diluta, quæ nonnunquam à debili ventriculi & intestinorum facultate concoctrice, nec rariùs à victu aquoso & serolo largiter ingurgitato oritur: ita rursum *crassius* idem, quàm par est, efficitur, ubi legitima mammarum temperies in calidam & siccam abiit, & proinde dissipata à calore serosa parte, reliqua massa indura-

duratur & aduritur quasi, sicut dexterrimè docet Nomen non obscurum, *B. Sennertus l. 4. Prax. P. 3. S. 2. c. 3.*

§. 6. Neque enim quicquam terremur ab illis, qui clamosi nos contra insurgunt: *Obe, quàm grande divortium facit vestra Lactis crassities à veteri illà Medicorum antiquiorum!* Imò, facit divortium; damus ambabus hoc manibus tibi, ô inconsiderate, cui autoritatem quam rationem aestimare, virum quàm verum sectari, inanis est gloria. Non obtrudes nobis crassitiem illam, quam Arabes cum *Avicenna l. 4. Fen. 6. Tr. 2. c. 2. congelationem*, Græci cum *Ægenetâ l. 3. c. 35. τρέμωσι*, Latini cum *Donato ab Altomari l. d. Med. C. H. mal. c. 58. & Mercato l. 4. d. M. Mul. c. 19. grumefactionem*, seu *concretionem* vocant. Nunquam enim & nusquam ferosam Lactis aquositatem, seu in vasis, seu extra illa existat, in unam cum cæteris partibus concrecere massam, experientia loquitur. Nunquam etiam & nusquam Lac fibrosum esse, uti sanguinem, diximus cap. 1. §. 12.

§. 7. Minus anxie igitur nunc cum *Mercuriali l. alt. c. 5.* disquirere habemus de causa grumefactionis, calor illa sit, an frigus? sed *coagulationis* rectius, quæ in ipso infantis ventriculo fit, originem investigamus. Quamvis verò à *frigide* aut ventriculi ipsius, aut ob errorem aliquem externum admissâ, coagulari quandoque Lac negare nolimus; adserimus tamen, coagulationem hanc maximam partem efficere nobile illud hætenus fermentum nitens aëruosum. Sed, cave dicas cum *Helmontio Tr. de Imag. Form.* (cujus opinionem ad veritatis amussim vocatam invenies in §. 4. capitis seq.) proprium illud & innatum esse ventriculo humano. Cum lacticiinis primis inditur stomacho recens nati, & cum illa resolutioni & fermentationi cedant facile, à ventriculi calore excitari satis potest: cui in adultioribus superias venit fermentum à cibis prioribus ingestis relictum.

§. 8. Qualitates Lactis vitiatæ sunt etiam *colores, odores & sapor*, quos p. n. illud quandoque acquirit, *Immedi-*

ata

ata illorum causæ sunt chyli massa similibus qualitatibus particeps, & morbosa mammarum constitutio; quarum prior intemperiem & cacochymiam ventriculi, pessimum ob id vas, & nequam corporis organum *Plinio* vocati; posterior omnia ea, quæ mammarum intemperiem, ulcera, inflammationes & similia inducunt mala, tanquam *causas antecedentes* accusant. Quid mirum ergò, si Lac proveniat sordidum ab efficiente ulceroso; si mordax & salsum à materia acri & salta?

§. 9. Majori admiratione dignum est, quod laudatus modò historiæ naturalis *Conditor l. 2. c. 106.* annotat, oves esse, quæ in quibusdam ponti campis pascentes, *Lac nigrum* ad mulctram effundant. Atque assertum hoc usque adeò absurdum illi non videbitur, quem industrii aquarum scrutatores erudiverunt, reperiri aquas, quarum alix injecta alieno colore tingant, alix verò potæ colorandi etiam proprietatem habeant. Id quod & *Plinius* cum in allegato, tum etiam in aliis capp. exsequitur sufficienter. Ita aqua ad Herapolim purpureo, aureo Sibaris, Melas nigro, albo Caphisus, Xanthus propè Ilium ruffo, alio alia flumina colore tinxisse feruntur. Consule super hilce & miraculosioribus aliis aquarum effectibus *Sperlingium l. 4. Inst. Ph. c. 3. q. 2. & Cass. Barthol. l. 1. de Aq. c. 9.* Viros celebratissimos. Adjunge, si vis, magnum *Senecam l. 3. Q. N. c. 2.* Nos enim ista tantum *in παρρησία*; utpote de quibus hæc multis, nostrum non est, ut differatur.

§. 10. Rarior Lactis adfectus est *res præter naturam in Lacte inventa*, qualis sunt lumbrici intestina, & calculi renes, imò plurimas corporis humani partes infestantes, de quibus *ven. nominatissimus Sennertus l. 3. Pr. P. 2. S. 1. c. 5. qui idem . 4. Pr. P. 3. S. 1. c. 10. ex Ronssæo Ep. Miscell. 10. & Lev. Lemnio l. 4. de Occ. N. Mir. c. 10.* vermes atque calculos in mammis etiam repositos refert. De *pilis*, an cum Lacte excerni queant, ardua inter Medicos lis fervet. Negant hoc & pernegant cum *Vesalio l. 5. d. Fabr. C. H. c. 18. Mercuriali l. 5. Var. Lect. c. 3. Rondeletio l. 18. Aquatili. c. 23. Christ. à Vega*

62

123

l. 3. *Art. Med. S. 6. c. 10. Zac. Lusitanus l. 2. Hist. Med: Pr. 30.*
 & necotERICI plures, *Avicennam l. 13. Fen. 3. Tr. 1. c. 2. & Galenus*
Comm. in Hipp. aph. 76. S. 4. sequentes, qui in Lacte & mam-
 mis quandoq; substantiam pilo similem deprehendi con-
 tendunt. Contrà veros in Lacte pilos conspexisse se asse-
 runt *Alyaharavius Tr. 14. Pract. c. 2. Aristoteles l. 7. Hist. An. c.*
11. Plinius l. 31. Hist. Nat. c. 10. Alex. Benedictus l. 3. Anat. c. 4.
Cardanus l. 8. de Var. c. 44. Manardus l. Epist. 2. Th. à Veiga
Comm. l. 6. de Loc. Af. Gal. c. 3. Fr. Pedemontanus Tr. d. ægr. Mamm.
c. 2. In horum sententiam & nobis ire, atque pilos re-
 verà tales in Lacte offendi posse, adserere sedet; idque eò
 audaciùs, quò minùs fallere novimus observationes *Ro-*
derici à Castro l. 4. d. M. Mul. c. 26. & Joh. Langii l. 2. Ep. Med.
Ep. 40. quorum ille *aciculam* devorata, post octavum &
 decimum demùm annum, eruri juvenis cujusdam exem-
 tam fuisse; hic verò *crinalem acum* Venetam mulierem, *a-*
cus etiam *quinque* virginem Juliacensem eminxisse, priùs
 deglutitos, memorant. Sed & ipsissimos pilos cum urinà
 excretos scribunt *Schenckius in Ob. & Greg. Horstius Sect. 5. Ep.*
Med. Sicut & notari dignum est, quod retulit mihi Am-
 plissimus DN. PRÆSES, Præcept. meus nunquam satis de-
 venerandus, se in ovo cocto adhuc omninò integro *acum*
capitatum reperisse, præsentibus atque demirantibus id
 convivis honoratissimis. Omnium maximè autem sta-
 bilitatem reddit sententiam nostram mulier Romana, è cu-
 jus lactantis papillâ (refert exemplum *Barthol. Hist. An. d.*
Lact. Th. c. 18.) *surculus cichoraceus* priori coenâ comestus,
 extractus fuit. *Scrupulus Mercurialis l. 3. d. M. Mul. c. 1.* qui
 ad contradicendum quasi conductus, ob tot coctiones &
 immutationes chyli pilum ad mammas saluum appellare
 non posse arbitratur, nos nihil vexat; cum exacta statim
 coctione prima breviores eundem vias transire, lacteas
 nempe thoracicas, ex allatis jam clarum existat. Neque
 dubios nos reddit dubium *Excell. Sennerti l. all.* qui à nobis
 ideò recedit, quod credibilis sit, pilos ejusmodi potiùs
 cum alvi fecibus, quibus aliàs adhærescere ament, aut
 cum

cum urina etiam exire, quàm per tot anfractuosas circum-
 gyrationes mammas adire. Quamvis enim libenter Ma-
 gno Viro largiamur, pilos tales excrementis impeditos,
 sæpiùs per anum rejici; aliquando tamen, rariùs licet, per
 papillas eosdem fuisse egestos, experientià jam probavi-
 mus, quam præterea ratione fulcimus isthac, quod insi-
 gnis lactearum succio pilum cum chylo ex intestinis all-
 ciat; qui, si ad glandulas lumbares fertur, per mammas; si
 rectà ad epar, per urinam egressum moliri potest. Neque
 de cætero nobis, uti laudato *Sennerto*, ita anfractuosa &
 ambigua ad mammas sunt via.

§. II. Jures quandoque ipsum Lac ex aliis etiam, præ-
 ter papillas, corporis locis effluere. Sed negamus hoc constan-
 ter tam diu usque dum convicti dare tibi cogamur, viros,
 quos per pubem Lac excrevisse ex *Aristotele* recensens, &
 propria observatione attestari audens *Vesalius l. sup. cit.* nun-
 quam nobis persuaserit, Lac generare; donec vias etiam
 monstraveris convenientes, tam in viris, quàm foeminis,
 quibus illud ad alias fores feratur. Nempe menstrua insi-
 gniter alba, pituita viscida & candida, aut semen fortè i-
 psum dubio procul illorum imponunt oculis, qui Lac ad
 genitalia, & alia minus ordinaria loca ruere existimant, in
 quorum censu offendere etiam licet *Laurentium l. 7. Hist.*
An. q. 11. & Highborum l. sup. all. Tantum abest, ut Lac ve-
 rum & secundum naturæ leges sic fuerit progenitum,
 cum multò plura ad Lactis naturam, quàm color albus,
 pertinere in aprico sit, ut potius ejusmodi per virilia ma-
 teriæ excretio, mera & foeda existerit gonorrhæa. Sed
 ultra, & ad

CAPUT III. AGGREDIENS DIÆTETICAM LACTIS HUMANI INQUISITIONEM.

§. I. **R**ecuperatà nunc, post morbosam naturali & pro-
 pria virtute formaq; , Lac maternum benignam
 infantulo, solidioribus cibis concoquendis nondum suf-
 ficienti, subministrat alimoniam, cujus efficaciam ex
 tem-

temperie illius legitimè se habente qui iudicat, meo quidem suffragio non ineptè agit.

§. 2. De temperamento PARTIUM conveniunt autores, & butyrosam calidam & humidam, caseosam frigidam & siccam, serosam frigidam & humidam statuunt, quamvis absolutè frigidum, serum Lactis dicendum non sit ob admistam salcedinem, unde mediante sale calore etiam aliquo semper gaudet, quò indubiè respexerunt Avicenna Cap. de Lacte. & Mesues l. 3. de Alim. Fac. c. 16. serum Lactis calidum & siccum pronunciantes. Ast totius, h. e. LACTIS ipsius temperiem rogati DD. Medici controversant. Enimverò frigidum & humidum Lac statuunt, qui à temperie partium ad temperiem totius concludunt. Alii calidum esse volunt, si pars pinguis dominetur; si verò pars reliqua, frigidum. Illi CL. Hoffmanno l. 5. Inst. Med. c. 19. §. 2. non observant id, quod partes naturaliter unitæ non agant scorsim; hi verò nimis accurati audiunt. Nobis temperamentum Lactis Humani generaliter & respectu hominis ipsius consideratum, humidum & temperatum videtur. Cum brutis enim collatum modò calidius est, modò frigidius: quin & foemina frigidioris naturæ, frigidiorive victu nutrita, frigidius Lac generabit, quàm quæ calidior est, calidioribusque adfucta alimentis.

§. 3. Apparet inde larga alimenti huius infantilis benignitas. Calidum est & humidum; quia tale calido & humido infantis corpori est convenientissimum. Pingue & crassiusculum: hoc enim sufficienter nutrit corpus roborat & impingat. Dulce: ne respuat illud delicatum fugentis palatum. Seroso humore dilutum: ut citò & facilè in venas diffundatur, alvusq; servetur lubrica. Maternum olens temperamentum: ut quod naturæ illius commune jam est, & quasi domesticum. Preparatum in mammis, & semidigestum: quò facilius in chylum transeat. Ita provida naturæ cura sua & materna opera imbecillitatem hominis adjuvare semper fatagit. Nec proinde injuria piscibus, avibusq; inprimis, dicenda est, quod mammas cù lacte denegaverit ipsis. Cum enim ubera turgentia volatui earum officerent, valdeope-

rè, supplere maluit defectum. ut ita loquar, amore admirabili, qui cessare ante nescit, quàm alimenta proficua multo labore conquistata & in ingluvie semidigesta, adjuvamento rostri, pipionibus rēgerantur. Et, ne opus habeant madido vesicæ vasculo, feces excernunt liquidiores, crebris exercentur motionibus, & plumis integuntur, quod olim quondam jam docuit Aphrodisius l. 4. Probl. 111.

§. 4. Quadrupedibus verò omnibus, (ut & piscium nonnullis, inter quos Aristot. Lib. III. Hist. An. c. 20. numerat balenas, vitulos marinos & delphinos,) catulis suis ubera præbere & materno eos succo alere licet. Bubulum lac omnium pinguisimum & crassissimum, ovillum caseosum magis, caprinum mediæ consistentiæ, camelinum liquidissimum, multoq; sero dilutum, equinum & asininum camelino tenui consistentiâ proximum, censent Galenus Lib. III. de Alim. Fac. c. 15. Dioscorides Lib. II. c. 62. Oribasius Lib. II. Col. l. 6. §. 2. & alii, referente doctissimo, & de Republ. Medica optimè merito Sebizio de Fac. Alim. l. c. Horum autem respectu omnium, humanum Lac temperatius & laudabilius omnibus hætenus visum est. Solus Helmontius Tr. de Sexupl. Dig. alim. hum. præfert lac asininum indicio sumto à longæ vitæ asinæ, & tardiori, ob tardiores coagulationem, corruptionem.

§. 5. Sed hæc planè pleneque expedita nondum est quæstio: Num Lac Humanum infanti cibi sit optimum? Contra nitentem, & hæc circò non ràm universæ, quæ ab ipso mundi conditu huc usque provixit, Jatrix profapia, quàm ipsi naturæ refractuarium se silit idem ille Helmontius Tr. d. Inf. Nutrit. ad vit. long. qui uti nec Paracelsi, ita nec Galeni mancipium, propria ingenii libertate, quamvis liberius quandoque ac decebat Medicum, utens fruens, postquam occupavit, naturam cum Lacte alimentum quidem offerre nobis ad vitam, sed non ad vitam longam; Odisse, infert, infantis nutritionem per Lac intentatam, quia id in stomacho, ob proprium loci fermentum, cui obedit, necessariò acescens, antequam in alimentum vertatur; ob successum dehinc novi, occidit, coaguletur, putrescat, nidorescat, amaricet, & sic vomitio-

nes, tormina, febres, diarrhoeas, epilepsias, aliasque multas inopinas necis occasiones contineat: & hec Lactis vitia vocat inevitabilia, & peccata Lactis materialia recentis foetus expianda, cum quibus simul morbosam nutricis constitutionem, variaque animi vitia, & externas impressiones imbibat miscellus. Commendat vero tanquam minus periculosa, alimenta ex pane in cerevisia tantisper ebulliente, adjecto melle despumato saccharove, paranda recenter enixis. Alibi Tr. de sext. Dig. verò puerulorum longæ vitati sanitatiq; præ cæteris cibis proficuum laudat lac asinum.

§. 6. Nos ad Helmontiana hæc regerimus I. Si natura, quod ipsi damus ultrò, lacticius maternis alit tantum nos ut vivamus, non verò ut longævam vitam vivamus; multò minus Medicus, qui minister illius est, alimentum præscribet longam vitam sustentare validum. Nutrimentum, quod assumimus, absumentam humidi radicalis portionem restituere debet: at omne nutrimentum, quodcunque etiam fuerit, deterioris est conditionis, atque hoc vitæ balsamum, quo demum exsiccato, mors naturalis sequitur necessariò. Interim & hoc certum est, pravam parentum dietam & accidentia alia non pauca in culpa esse, quod tam infirma hodie, tamque brevis liberos sæpiculè maneat vita. II. Negamus falsam, quam de fermentatione præsupponit, hypothèsin; Fermentum nim. innatum esse ventriculo hominis. Hos enim illud si jaçtat natales, aut ex semine, aut materno ex sanguine, quæ materialia proxima generationis nostræ principia sunt, necesse est, oriatur. Probet sufficienter, utrum velit, non proferat tantum, Helmontius; & concedemus oppidò in hanc illius opinionem. III. Non distinguit Lac sanum à vitioso & vitiosis ventriculis ingesto, neque usum lactis ab abusu: Non laudabile & modis omnibus absolutè præparatum Lac, sed quantitate vel qualitate delinquens, aut à malè robusto ventriculo corruptionem trahens, tormina, febres, epilepsias, & hujusmodi alia mali nominis & ominis mala generabit; quæ omnia cordatus Medicus, & nutrix Lactis sui tenax declinare non nesciunt. IV. Alimentum, quod ex cerevisia, pane & melle Lacti materno substituit,

(1) A.

(2) ~~esse~~ videtur difficilius, quàm Lac ex chylo bis cocto: (3) iis ad minimum non conveniet, qui melli & cerevisiæ, cujus sanè tot sunt differentiæ, quot loca, in quibus coquitur, adversum habent temperamentum: (3) fidem nondum sat firmam ipsi fecit auctori, cum ille, quem alere eodem jussit, Comitis filius, violenta morte perierit: (4) contrarium fermè nos docet, qui in nutricis defectu infantes edulis istiusmodi vescentes lenta & infirma sumere incrementa advertimus. V. Si morbos, mores malos, & animi vitia à malè constituta nutrice haurit puer; quid prohibet, quod idem vegetum robur, mores compositos, mentemque bonam cum Lacte nutricis, quâ corpus, quâ animum inculpatæ, quodammodò imbibat? Imò VI. tandem tibi ipse, Helmonti, contrarius, malè puellis commendas Lac asinarum, qui corporis simul & animi nævos cum Lacte propagari posse jam concessisti. Propines Lac hoc infantibus, & asinam ex propriâ confessione conciliabis illis stupiditatem, segnitiam atque lasciviam. Neque id statim, quod asinos facit longævos, homines etiam facere, probasti nobis. Alia longè hominis est natura alia asinis atque homo iis optimè omnium nutritur animalibus, quæ teste ipso Galeno l. 19. Simpl. c. 10. hominis naturæ accedunt quàm proximè.

§. 7. Et sic nemo, opinor, amplius dubitabit de salubritate Lactis Humani, cui, præter dicta, historiæ etiam enarrarunt, quod γαλακτοπόται & γαλακτοφάγοι vivaces deprehensi fuerint, quo nomine Philinum quendam Athanensem, Agricola Galenus l. 5. d. San. Tu. c. 7. Solstratum Philosophum Plutarchum l. 4. Symp. Nomades Plenum l. 8. H. N. c. 30. Scythas Sebixius l. sup. cit. populos alios Brunyerinus l. 14. c. 1. celebres scribunt, quod nec ipse Helmontius Tr. de Vitiis, rat. negat.

§. 8. Ast matris, an nutricis Lacte alendus infans? matris merito cum sanioribus dicimus, quàm σοφῆν & alimentum soboli jam familiare, fidissimam foetus sui altricem facit. Ut optimo jure scæminas illas, quæ, ut teneritudini pareant suæ, nutricibus mercenariis suos exponunt in-

D 2

fantes,

fautes, *matres integras* non dicamus; exemplo *Scipionis Africani*, qui: *Ego, inquit, magis mihi iudico esse matrem, quæ, etsi me non peperit, per biennium tamen nutrit, quam quæ me peperit, & postea dereliquit.* Quæ de re plura legere volenti egregia edisseret *Phavorinus Gellii Lib. XII. c. 2.* elucubratoris illius *Noctium Attic.* vigilantissimi.

§. 9. Removemus itaque *Lac assarum conductitium*, matre sanâ & laudabili, I. quia alienæ temperiei ægræ & cum periculo adulescere videmus infantulos; II. quia lucrum magis quàm soctum observant nutrices, adeò quidem, ut negligentia illarum proverbio etiam materiam dederit, quod est apud *Aristophanem in Msit. naðdæreg æt τήλαραυ αντίζεις νακάς*; III. quia ex illarum tribu plerumque veniunt, quarum cingulum popina solvit, quæque moribus asperæ, & animo effrenes atque improbæ sunt. Unde fit, ut talium Lac non exiguâ sit in culpa, quod talia etiam animi vitia à tenellis assugantur. Quale enim nutrimentum, talis sanguis, qualis sanguis, tale temperamentum & spiritus, qualis verò spiritus, talis anima. *Est profectò, inquit celeberrimus Sperlingius l. 1. Ex. Phys. c. 3.* aliquid virium in Lacte nutricis, quod manens indomitum in infantulo, suam exerit potentiam. Quod innuisse videtur *Hippocr. Lib. de Alim.* scribens: *Lac alienum probum, Lac proprium noxium; Lac alienum noxium, Lac proprium utile est.* *Iustinus Lib. XLIV.* refert, puerum lacte caprino nutritum capræ instar lascivis subinde arborum cortices abrasisse. Alius ex cervini lactis usu communi, cervos per saxa per saltus pernitate pedum assecutus est. Quin & insolitam ita in generosas familias stupiditatem, iram, lasciviam, & defectus mentis notabiles alios inferri, experientia testis loquitur.

§. 10. Admittimus verò nutrices & admitti suademus, ubi morbi alicujus hæreditarii vel adscitii grave periculum, aut insignis etiam animi corruptio maternum Lac infantibus subducere jubet, vel teneritudo etiam corporis, & Lactis indigentia. De primo verò à partu Lacte seu *coloastro* (undè qui biduo triduo vè eodem nutriuntur, juxta *Mercurialeme loc. all.* aut quod vult *Plin. Lib. XI. Hist. Nat.*

l. 4. qui imprægnatæ nutricis Lac sugunt, *colostrati* vocantur infantes,) difficultas aliqua laboritur, an conveniat illud recenter editis, an secus? Romanis in deliciis illud fuisse ex *Martialis Lib. III. Epigr. 30.* hoc carmine liquet:

Surrripuit pastor, quæ nondum stantibus hædit

De primo matrum Lacte colostra damna.

Contra *Avicenna Lib. II. Can. Tr. 2. c. 442.* & plures cum eo facientes Medici, difficile id coctum, & alere ineptum judicant. Verum *Scenners. Lib. de Morb. Inf. p. 1. c. 1.* colostrum matris non nimis in partu laborantis sine noxa rectè porrigi posse scribit, cum nihil damni evenire infanti, imò prospexisse sic peculiariter eidem naturam, ut colluviem in utero contractam educat, *Spigelio* compertum sit.

§. 11. Relictis verò hisce, *nutricem* nunc splendidioris fortunæ infanti, principalivè alendæ soboli aptam seligere juvat, quæ, quò rarior avis in terris est, hoc diligentior cura impendenda est, ut acquiri queat, cum infantis salus inde si non deperditur certè nec juvatur. Requiritur autem in ea, ut absoluta numeris omnibus sit nutrix, (1) *Corpus sanum* à sanis parentibus progenitum, nec propterea ullo hæreditario, contagioso, aliove periculoso morbo, vel externo corporis nævo inquinatum. (2) *Temperamentum* cum matre aut lactaro, si laudabile illud etiam fuerit, simile; sin minus, colligetur à laudabiliore nutricis temperie. (3) *Colorem roseum*, seu album rubro perfusum; hic enim temperatam corporis constitutionem indicat. Quo ipso uti negligimus *subpallidas*, tanquam pauci & pituitosi Lactis participes; ita nec probamus *subnigras* aut fulcas, propter caloris exsuperantiam. Hinc Hispanos perperam liberis suis consulere opinatur *Roder. à Castro Lib. IV. d. M. M. o. 13:* quod *Aristotelis Lib. III. Hist. An. ult.* verbis seducti, concedant eos Lacti *Hybridarum*, quas *Muhatas* vocant, ex patre Hispano, *Æthiopissâ* verò matre oriundas; & sæpè etiam ipsis *Æthiopissis* lactandos præbeant. Qui *Hippocratem l. d. Nat. Mul.* commendasse Lac vaccæ nigre sibi persuadent, illi adcant *Foesium in Oecon. Hipp.*

discantque, cum non Lac *vaca nigra*, sed in *Melaneo* agro pascens voluisse; uti eruditè textum hunc ille idem emendat. (4) *Nulla aut pauca menstrua*; quorum fluxum, quamvis in carnosioribus & victu liberaliori utentibus nihil periculi portendere sæpè, *Roder. à Castro. l. cit. c. 10. Christ. à Vega Lib. II. Art. Med. S. 7. c. 1.* & ipsa etiam experientia doceat; aliquando tamen in aliquibus in culpa esse, ut, dum Lactis materia negligat mammas, utero inde provocetur libido, prudenter monet *Zac. Lusitanus loc. all. Hist. 31. Mammæ medicæ plenas & papillæ infantis oris facile obediens*. Fœcunditatis symbolum præ se ferre quidem videtur mammeata mulier, qualem si joco etiam hic locus est, cum *Poëta* quis alloqui possit:

*Taurino poteris pectus constringere tergo,
Nam pelvis mammæ non capit ista tuæ;*

Unde & *Astartem*, quam *Venerem* nonnulli interpretantur, *πολύμασον* seu *μεγαλόμασον* pinxerunt: Verum diffusus nimis in mammis talibus est calor, Lac justo diutius retentum corrumpitur, ipseque gangrænae, aliisque morbis obnoxia sunt magis, quam mediocres. (6) *Lac optimum*, hujus autem bonitatem non tam metimur ex colore albo, dulci sapore, odore alimentario, & consistentiâ mediocri, quæ ungui instillata nec d'ffluat citò, nec planè subsideat; quam ex vita, sanitate & victu lactantis. (7) *Abstinentiam à congressu & conceptu*: interturbatur enim is opus generationis Lactis, Lac ipsum pravas induit vires, corrumpitur, & ut *Helmontius Tr. de Inf. Nutr. ad vit. lang.* loquitur, *cadaverescit*. Imò, si concepit, tunc natura vel utero, vel mammis alimentum denegare, aut certè insufficientem, pravamque mittere cogitur. (8) *Ætatem floridam & puerperium binum*. Illam designat *Galenus Lib. I. de San. Tu. c. 9.* à vigesimo anno ad quintum & trigésimum, estque ob vigorem corporis ad naturales actiones omnium calculo maxime idonea. Hoc verò requiritur, quia ex partu primo ipsa mater nutricis saltim addiscit officium, cui, adfuecit melius secundùm puerpera, nec *æ-*
diosa

diosa tunc est earum more, quæ plures jam partionis dies numerarunt. Nec ante septimum à partu non abortiente, sed sano, eoque masculo, si haberi possit, mensem spartam alimonæ nanciscatur & ornet. (9) *Fidelitatem, continentiam, mores urbanos, & animum, dormitorem affectuum*; quibus neglectis, quanta vitæ infelicitas cum succrescente infante crescat, circumspiciat matres experiuntur hodiè plus nimis. Sed nec minor est ars laudabilem nutricem inventam, laudabilem etiam per omne lactationis tempus servare diætâ convenienti, quam qui appetit, cum tractatio illius hujus loci non sit, consulat *Sennertum loc. all. Zac. Lusit. in Praxi Histor. passim.* aliosque regiminis infantilis Conditores ac Præfules.

§. 12. Quin hoc potius monemus adhuc malè misericordes assas, ut ne tricies de die vel leviùs ploranti infantulo mammas porrigant, sed ter tantum, aut quater; idque repetere prius caveant, quam proximè exhibitum Lac concoctum penitus fuerit in infantis ventriculo. Lacticiorni loco, præscriptum *Helmontii* alimentum ex panis medullâ coctâ in cerevisia cum paucò melle, juxta maternum Lac, ut & sacchari subindè paucillum oblatum potius proderit: quo ipso à coagulatione Lactis in ventriculo vitiosâ, cæteris paribus, minùs infestabitur tenella ætas, nec cruditatibus, obstructionibus, vermibus & calculis ita divexabuntur, qualia mala pulcrae farinacæ sæpiculè progignere solent.

§. 13. *Lactationis* verò tempus diversum observatur apud gentes diversas. Judaicæ regioni moris fuisse lactationem ad tertium annum producere ex *Galeno* refert *Valesius Phil. Sanct. c. 83.* quâ, qui diutius vescebatur, *mammorruptus* vulgari convitio audit, annotante *Sanctio Comm. in c. 7. l. 2. Macc. v. 27.* Belgicæ verò mulieres, *Roder. à Castro in l. c. 29.* ad unum tantum annum, aut novem etiam menses lactare scribit parvulos. Aliæ nationes ad octodecim menses aut ipsum etiam biennium mammis adhærere illos concedunt. Tutissimum fuerit *abla-*

ablactare tenellos, cum dentibus instructi primoribus. solidiores cibos appetere avidè, & sufficienter quoque concoquere inceptant; quas vires aliis citius natura aliis tardius elargitur, ut facilius nobis sit, levidentem hanc de Lacte humano Disp. nunc finitam, quàm ablaſtationis tempus certò definitum dare.

§. 14. *Tanta molis erat prolem nutrire tenellam!*

Sanè, quem mirum Lactis opificium, mirissimæ creditum officinæ, officiiſque dicatum mirissimis, non trahit in sui admirationem, & opificis sapientissimi encomia illum

genuit duris in cauitibus horrens

Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tygres.

Quod reliquum est, non aspernaberis, *Lector benigne*, conatum hunc meum, quo, in intricatam hæctenus de Lacte Humano doctrinam aliquantò intimius, quantum tamen iudicium se penetrare prætextatum potuit, inquirere volui. Nescio enim quâ libidine captus semiram potius planam calcare, quàm labyrinthos (salvâ nihilominus semper honorandæ Antiquitatis auctoritate, cujus ego immensum laborem nunquam non cum veneratione demiror,) adire deperditè amem. Neotericorum, & cum istis ita meam exposui tibi rationem, animumque, quem sic induco, meum. Tu verò, si quid rectius mihi, multa adhuc addiscere flagrantissimo, instilla veris, beneficii immensum de prædicandi debitorem submissum, cruditionisque tuæ cultorem ingenuum me semper habebis, qui nunc Te dimittens amplius

nihil addo, quàm

GRATIAS DEO PEREN-
NI-DEVOTAS,

